

Minder experts, kleinere overheid en meer ondernemers

door Lex Hoogduin

De laatste 15 jaar is het gevoel dat marktwerking is doorgeschoten steeds breder verspreid geraakt. Als gevolg daarvan zou de overheid op vele terreinen de regie moeten gaan voeren en zich ook met meer zaken moeten gaan bemoeien. Dit heeft geleid tot een uitdijende overheid, toenemende regulering en een steeds grotere schare ambtenaren, gesteund door de verschillende planbureaus en een groot aantal (academische) adviesraden. De overheid bemoeit zich niet alleen intensief met de economie, maar ook met onder andere het klimaat, de natuur, de ruimtelijke ordening, defensie, de gezondheid, onderwijs en de persoonlijke ontwikkeling, de inkomens- en vermogensverdeling, (energie)armoede, de woningbouw, (kansen)gelijkheid, strategische autonomie, de keuze van industrieën die de komende decennia voor het “verdienvermogen” van Nederland moeten zorgen...

De overkoepelende beleidsdoelstelling is die van brede welvaart geworden. Daarbij gaat het om alles dat kan bijdragen aan het individuele welbevinden, maar dan gemeten

“De “experts” dicteren het beleid en wie zijn parlementariërs om hen tegen te spreken?”

op het niveau van Nederland, dus bijvoorbeeld afwezigheid van armoede vertaald in het percentage van mensen in Nederland dat in armoede leeft.

Het beleid veronderstelt een hoge mate van “maakbaarheid” van economie, samenleving, klimaat, natuur, de mens zelf, enzovoort. Dat vertrouwen is gestoeld op de gedachte dat de wetenschap de kennis heeft om realisatie van de vele doelen mogelijk te maken. Opeenvolgende kabinetten verschuilen zich steeds meer achter de “wetenschap” bij de verdediging van hun beleid. Dat hebben we bij de pandemie gezien, het speelt sterk bij het klimaatbeleid en op talloze andere dossiers. De “experts” dicteren het beleid en wie zijn parlementariërs om hen tegen te spreken?

Maar de veronderstelde kennis is er helemaal niet. Hierop wees Hayek meer dan 50 jaar geleden al toen hij bij de aanvaarding van de Nobelprijs een rede uitsprak onder de titel “The Pretence of Knowledge”. Daarin stelde hij dat economen veel meer pretenderen te weten dan ze (kunnen) weten. Hij voegde daaraan toe: “we as a profession have made a mess of things”. Wat wordt geclaimd wetenschappelijk te zijn, is in feite pseudo-wetenschap. Hetzelfde geldt voor de andere sociale wetenschappen, maar ook de natuurwetenschappen die zich met complexe systemen bezighouden, zoals de klimaatwetenschap.

De kennis die nodig is om het beleid dat men wil voeren te voeren, is niet in het bezit van de wetenschap, maar breed gespreid in de samenleving. Beleid is toekomstgericht en de toekomst is fundamenteel onzeker. Kennis over de toekomst is er (nog) niet. Daarover kan slechts worden gespeculeerd en er is nu geen maatstaf om vast te stellen welke speculatie juist is. Mensen kunnen daarover van mening verschillen en doen dit ook in de praktijk.

De mensheid heeft ontdekt dat de beste manier om met fundamentele onzekerheid en gespreide kennis om te gaan de ontwikkeling van markten was. In markten wordt van heel veel gespreide kennis gebruik gemaakt via de werking van het prijsmechanisme. Met fundamentele onzekerheid wordt omgegaan door ondernemers (bedrijven) in concurrentie met elkaar de ruimte te geven te handelen op basis van hun kennis en speculaties over de toekomst. Wie het goed heeft, maakt winst en groeit en wie ernaast zit, past zich aan of verdwijnt, dat wil

zeggen gaat failliet. Zo groeit een economie door eliminatie van wat niet werkt.

Beleid baseren op pseudo-wetenschap doet vaak meer kwaad dan goed. Het leidt niet tot het halen van wat wordt beoogd en vaak komt men slechter uit dan vóór het voeren van het beleid. In Nederland uit het zich de laatste tien jaar in een overheid die veel te veel hooi op de vork neemt en die dingen wil die niet kunnen. Het heeft geleid tot knelpunten “overall” en onderuitputting op de begroting. Bovendien zijn heel veel mensen afhankelijk geworden van de overheid. Daardoor zijn zij niet in staat om regie over hun eigen leven te voeren.

Het heeft ook de controlerende taak van de Tweede Kamer uitgehold. Deze slaagt er ook steeds minder in keuzes te maken en wil ook alles tegelijk.

De oplossing moet worden gezocht in het verkleinen van de overheid, die veel minder hooi op de vork neemt en zich niet verschuilt achter “experts”. Wat we nodig hebben is: minder experts en beleidsmakers, en meer markt en meer ondernemers.

Lex Hoogduin is emeritus hoogleraar economie aan de Rijksuniversiteit Groningen, en was onder meer directielid van De Nederlandsche Bank en adviseur van ECB-president Wim Duisenberg. Hij is voorzitter van het Mises Instituut Nederland en redactielid van *Liberaal Kompas*.

Lex Hoogduin